

I doista njegov prenaporni život iza obraćenja skoro je dogorio. Slutio je da će biti kratkovječan. God. 1912. napravi oporuku. No radio je nesmetano do 1914., kada poče osjećati umor. Rat ga je vrlo potresao. Prijavio se dragovoljno za kapelana na bojni polju. Izradio je nacrt jednoga ratnog romana, koji osta torso.

Oko sredine septembra (1914) napravi duhovne vježbe na otoku Caldeyu u samostanu Benediktinaca, koji su korporativno prešli s anglikanizma na katoličku vjeru. Vrativ se kući pisao je, slikao, svirao orgulje i pravio rezbarije, kao inače, samo je osjećao, da ga u grlu nešto guši. Na početku oktobra održa misije i htjede da odmah druge počne, ali mu u Salfordu na ulici pozli (12. X.) i morade leći: konstataše upalu pluća. Kako je opasnost naglo rasla, primi pri potpunoj svijesti posljednju utjehu uzdišući odano: „Neka bude volja Božja!“ I kucnuo čas rastanka. Kanonik Sharrock uze moliti molitve za umiruće, na koje je Benson sam odgovarao.

Iza molitava zapita bolničara, bi li trebalo pokušati oprijeti se smrti. „Ne, ne treba, Monsignore, budite što mirniji,“ bio je odgovor. Nato se bolesnik namjesti na svojoj postelji, nasloni glavu i zatvori oči i stade disati brže i brže; onda iza odulje stanke prošapta: „Isuse, Marijo, Josipe, vami predajem srce i dušu svoju“ i tim završi zemni tijek svoga života, da počne onaj novi život, za kojim je toliko čeznuo i za koji se je posve žrtvovao. Bio 19. dan mjeseca listopada 1914.

Tijelo mu počiva u grobu, koji si bješe davno spremio u svom vrtu pod velikim križem. Grobni natpis si je također sam sastavio:

Hic jacet — R. H. Benson — sacerdos catholicae — et Romanae ecclesiae — peccator expectans ad — revelationem filiorum Dei. R. I. P.*)

Njegovi smrtni ostanci tu pred križem čekaju dan uskrsnuća. Za nj smrt nije konac nego početak. —

Me recepit Sion, illa
Sion, David Urbs tranquilla
Cuius Faber — auctor lucis,
Cuius porta — signum crucis,
Cuius claves — lingua Petri,
Cuius cives semper laeti;
Cuius muri — lapis vivus,
Cuius custos — Rex festivus,
In hac Urbe, lux solemniss,
Ver aeternum, pax perennis.

St. Asaph (Engleska)

A. Jurić D. I.

Misao razvoja kao transcendentelni razvoj svijeta.

Još jednu stvar veoma važnu valja da na koncu promovimo. A to je ideja razvoja ili evolucije. Pravo se kaže: Ideja je evolucije danas zahvatila sve duhove. Ne bi bilo dobro, da ju proglasimo jednostavno modernom bolešću. Ideja evolucije

*) Ovdje leži R. H. Benson, svećenik katoličke i rimske Crkve, griješnik, čekajući objavljene sinova Božjih. Počivao u miru.

jest hipoteza i to znanstvena hipoteza, pretpostavak, koji lijepo i umno tumači stanovite pojave u stvorenom svijetu. Nju je dakako svojim izhitrenim dokazima E. Häckel diskreditirao u velike, ali u ozbiljnom i poštenom znanstvenom svijetu ideja evolucije ima svoj *raison d'être* (pravo na opstanak). Dok se hipoteza evolucije drži onog polja, na kojemu ona kao prirodni zakon može vladati, i odakle može crpsti dokaze za svoju istinitost, dotle će ju svatko ozbiljan prihvatiti, ako ga na to sile jasni dokazi. Danas gotovo svi naobraženi krugovi prihvaćaju hipotezu evolucije u astronomiji, geologiji i biologiji, jer se tako najlakše tumače one pojave, što ih opaža prirodna znanost na tim poljima.

U astronomiji su dosta općenito prihvatili Kant-Laplacovu teoriju*) o postanku kozmosa iz prvotne bezlične mase i to razvojem kroz nama nepoznati broj tisućljeta. Ovakovo tumačenje svemira i njegovih tjelesa ne protivi se ni vjeri ni razumu, jer ne dira u opstanak Stvoritelja. Što više razvojnom nam se teorijom Stvoritelj prikazuje u neku ruku puno uzvišeniji, nego kad uzmemo, da je Bog ovaj svemir ovako gotov najednom stvorio. Ura, koja bi se opskrbljena specifičnim silama, sama od svojih dijelova sastavila — malo po malo — više bi nas zadivila od one, što ju urar iz gotovih dijelova sastavi. Engleski filozof Horbert Spencer veli: „Stvaranje je jednim činom puno niža stvar od stvaranja, stanovitim razvijanjem. Čovjek može jedan stroj sastaviti, ali ga ne može prisiliti, da se sam od sebe razvije. Da je naš harmonički svemir jednoč bio samo potencijalna, bezlična, razasuta materija i da se malo po malo do današnjeg stanja razvio, puno je čudnovatija činjenica od one, što je puk ima o postanku svemira. Oni, koji smatraju da je opravdano zaključivati od fenomena na noumena, mogu s punim pravom reći, da nebularna hipoteza zahtijeva jedan prvi Uzrok, koji „mehaničkog boga“ Paleyevog isto toliko nadvisuje kao i divljačkog fetiša.“

Razvojna teorija na polju geologije je samo nuždan izvod iz evolucijone teorije u astronomiji.

Ni biologija se nije mogla oteti uplivu ove hipoteze, jer je geologija u savezu sa paleontologijom iznijela tolike izumrle forme iz bilinskog i životinjskog svijeta, koje su u makar kakvom genetičkom savezu sa današnjom florom i faunom. Georges-a Cuviera (1769 — 1832) teorija katastrofa, prema kojoj su čitavi rodovi propali u ognjeni ili vodeni grob, a novi nastali ponovnim stvaranjem, ne samo da je izgubila temelj zato, što je proti njoj paleontologija iznijela činjenice, nego ju ne preporučuje ni razumno mišljenje, budući da prvomu Uzroku pripisuje rad, koji se slabo slaže i sa mudročću i sa svemogućnošću Božjom. Pošto je Charles Lyell dokazao, da su pri izgrađivanju

*) I ova je teorija u ostalom doživjela mnogo popravaka.

zemaljske kore i njezinih naslaga sudjelovali isti činioci sa istim energijama, koji i danas opstoje i djeluju, to se pokazalo neodrživim ono mnijenje, koje tvrdi, da su vrste prasnijeta nastale novim stvaranjem. Stoga se postavila nova teorija: *descendentna*, koja tvrdi, da su današnje forme nastale razvojem iz t. zv. *priformi*. Razumije se, da i ova teorija pretpostavlja prvo stvorenje. Dakako pred mnogim problemima i *descendentna* teorija stoji nemoćna; kao n. pr. da li životinjsko i bilinsko carstvo ima jedan ili različni prakorijen, da li su u jednom i drugom ispočetka bile sve vrste jednog roda ili više rodova. Toliko je danas sigurno, da je teorija konstancije neodrživa, da se mora ukloniti teoriji variabiliteta (promjena).

Ne smijemo pomiješati *descendentne* teorije u biologiji sa darvinizmom. Jer uz Darwinovo mnijenje, koji je podigao naravni izbor i borba za opstanak do razvojnog načela — a postanak vrsta pripisao slijepom slučaju — ima i drugih *descendentnih* teorija, koje razvoj pripisuju *nutarnjim uzrocima* i u razvoju vide imanentnu proračunanost, kako to biva i kod razvijanja individua iz jajeta ili ćelice. *Bez teologije mora i descendentna teorija tapati po mraku*. „Ako se,“ veli Erih Wasmann, „obistini teorija *descendencije*, to istina stvorenja i kršćansko naziranje o svijetu ostaje isto tako čvrsto kao i prije. Da, mudrost se i moć Stvoriteljeva pokazuju još u krasnijem svijetlu.“

Da li će se *descendentna* teorija primijeniti i na čovjeka, u tom pitanju mora biolog biti vrlo oprezan, jer u antropologiji nema odlučne riječi zoolog, nego psiholog. Duševni se rad čovjeka tako visoko uzdiže nad životinjski život, da se sa stanovišta filozofije nikako ne može dopustiti, da bi se duša čovjekova razvila iz životinjske; ona je mogla nastati jedino stvaranjem. Što se tiče tijela čovjekovog, tu filozofija ne vidi nemogućnosti. Sa strane prirodoslovnih nauka stvar nije nikako dokazana, a valjda ne će ni biti. Vjerojatnosti može iznositi zoologija i paleontologija*) na temelju morfološkog ispređivanja, biogenetskog zakona, rudimentarnih organa, kemičke krvne reakcije, na temelju fosilnih skeleta čovjeka i majmuna. Ali to su sve tek sličnosti tijela a nipošto dokazi, činjenice, koje bi činile tjelesni razvoj čovjeka od životinje neborivim. U ostalom glede toga nema odluke Crkve, pa se sv. Pismo u tom može tumačiti prema znanstveno utvrđenim činjenicama, ako priznaš da je sve u svijetu od Boga.

* * *

Vjera se dakle, kako se iz ovih razmatranja vidi, nema ne samo ničega bojati od napretka prirodoslovnih nauka, nego one

*) Dosada nije nađen ni jedan kostur, koji bi bio prelaz iz izumrle vrsti majmuna u čovjeka, nego su to kosturi ili sadašnjeg majmuna ili posebne rase ljudi, kakovih ima i sada. N. pr. Krapinski čovjek je razuman, jer je razumno znao da izumi i upotrebi oruđe za lov i ino, a donju čeljust na lubanji kao nadočnicu susrećemo onakovu i sada po Hrvatskoj i Europi.

nju još i utvrđuju. Dakako samo iskrena, prava nauka, koja traži i prihvaća istinu, pa ma kakva ona bila, vodi konačno do istog izvora, iz kog i vjera crpi svoje spoznaje — do vječne Istine, do Boga, u koga i vjera i nauka prelaze u otkriveno gledanje.

Dakovo.

G. Galović.

Papin ugled.

Papin je ugled veoma porastao i u međunarodnom saobraćaju, što je i mnogim katolicima ostalo prilično nepoznato, osobito ako se gleda sve u cjelini. U srpnju g. 1914. imalo je 14 država svog zastupnika na Vatikanu, a Vatikan opet svoje zastupnike kod tih država. A danas iza propasti nekih silnih i mogućih carstva, a Pirove pobjede pobjeditelja? U studenom g. 1920. bile su kod Sv. Stolice zastupane 24 države. Broj se dakle gotovo podvostručio i tim papinski ugled naravski porastao; tim više, što je u to vrijeme Vatikan uspostavio kod raznih država 13 novih nunciatura. Međutim je jedna nunciatura ukinuta, i to u maloj republici Guatemali, gdje je vladao šesnaest godina tiranin Caliera, koji danas leži u tamnici, a jedan mu je veliki posjed oduzet i pretvoren u državno imanje, dok su trojica od njegovih pristaša osuđena na smrt. Na Vatikanu nemaju neke države svog zastupnika stoga, što je broj katolika u njima vrlo malen, kao Danska, Švedska, Norveška. Druge opet države nijesu važne koje zbog spomenutog razloga, a koje stoga, što su neznatne, kao uz već spomenutu republiku Guatemalu, republika Liberia, Panama, kraljevina Siam. Ni ogromna, ali nesređena i neorganizirana republika Kina nema svog zastupnika na Vatikanu. Ona bi ga bila poslala, da je nije spriječila francuska framazunska vlada. Danas nema nijedne poganske zemlje, koja bi bila opravdavala tako lijepe nade za katoličku vjeru kao Kina. U njoj obraća na godinu jedan misijonar popriječno 1000 odraslih ljudi na pravu vjeru. God. 1920. obratio je sam jedan kineski katolički laik 4000 ljudi. U novije doba odlikovala se framazunska francuska vlada u bjesnilu proti katoličkoj Crkvi. U tom je bjesnilu prekinula i diplomatske odnošaje s Rimom. Kakva je to vrtoglavost bila, vidi se iz toga, što je brzo stavila na Vatikan privatno svog zastupnika, gotovo svaka vlada francuska. Vidjeli su framazuni, da bez tog ne mogu biti. Za rata i poslije rata još manje. Nedavno je odlučila francuska zastupnička komora, s velikom većinom glasova da se opet uspostave diplomatski odnošaji sa Svetom Stolicom. Još nije stvar došla na glasovanje u senat, ali će i tu morati proći. Francuska vlada mora to učiniti, jer je u novim njezinim krajevima puno katolika, vjernih Rimu. Ima tomu preokretu u Francuskoj još jedan uzrok. Pri koncu rata od osam glavnih zapovijednika francuske vojske bilo ih je šest praktičnih katolika, a među tom šestoricom je ženijalni Foch (č. Foš). Istom kad su oholu Englesku silni udarci njemački prisilili da preda zapovjedništvo nad svojom vojskom, maršalu Fochu, koji je zapovijedao